

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1999-2000

5 MAI 2000

Proposition de loi modifiant le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la gratuité de la communication du dossier à certaines parties civiles

(Déposée par M. Jean-Pierre Malmendier et consorts)

DÉVELOPPEMENTS

La modification du Code d'instruction criminelle résultant de la «loi Franchimont» a jeté dans notre système pénal les prémices d'un droit des victimes. Afin de donner à toutes les parties concernées une égalité de moyens en vue d'assurer la défense de leurs intérêts dans le cadre du procès pénal, la législation nouvelle donne maintenant accès à la consultation du dossier d'instruction aux victimes comme aux auteurs responsables de l'acte dommageable.

C'est assurément un progrès non négligeable. Cependant, cette disposition n'est pas parvenue à surmonter un obstacle qui reste, dans bien des cas, difficilement surmontable pour l'ensemble des victimes appelées à faire valoir leurs droits en justice: nous voulons parler du coût de la procédure.

Lorsque les victimes, en leur qualité de parties civiles, veulent obtenir une copie du dossier ou de certaines parties de celui-ci, elles doivent faire face à un coût démesuré fixé actuellement à 30 francs par page photocopiée. Quand on sait qu'une affaire délictueuse est mise à l'instruction en raison de son importance ou de sa complexité et que cette mise à l'instruction se traduit par un dossier généralement fort volumineux, on devine que le coût à consentir par les parties civiles pour lever copie de celui-ci constitue, dans bien des cas, un obstacle ou un frein réel à la

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1999-2000

5 MEI 2000

Wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering inzake de kosteloosheid van de inzage in het dossier voor sommige burgerlijke partijen

(Ingediend door de heer Jean-Pierre Malmendier c.s.)

TOELICHTING

De wijziging van het Wetboek van strafvordering ten gevolge van de wet-Franchimont heeft in ons strafrechtelijk systeem de grondslagen gelegd voor een slachtofferrecht. Om alle betrokken partijen gelijke middelen te geven voor de verdediging van hun belangen in het strafproces, biedt de nieuwe wet nu zowel aan de slachtoffers als aan de daders van het schadeverwekkende feit de mogelijkheid om inzage te verkrijgen in het onderzoeksdossier.

Dat is zeker een niet te verwaarlozen vooruitgang. Met deze regeling is men er echter niet in geslaagd een obstakel op te ruimen dat in heel wat gevallen moeilijk te overwinnen is voor de slachtoffers die hun rechten voor de rechtbank moeten verdedigen, namelijk de kostprijs van de rechtspleging.

Wanneer de slachtoffers in hun hoedanigheid van burgerlijke partij een afschrift wensen van het dossier of van delen ervan, staan ze voor een buitensporig hoge kostprijs voor de fotokopieën die thans vastgesteld is op 30 frank per gefotokopieerde bladzijde. Als men weet dat een misdrijf aan een gerechtelijk onderzoek wordt onderworpen wegens de omvang of de complexiteit van de zaak en dat deze behandeling over het algemeen aanleiding geeft tot een zeer omvangrijk dossier, dan kan men al vermoeden dat de kosten van een afschrift van dit dossier voor de

possibilité pour ces victimes de faire valoir correctement leur défense dans le cadre du procès à venir.

On peut dès lors s'inquiéter de cet état de choses peu conforme à l'évolution actuelle de notre droit pénal quand on constate que les réformes de justice entreprises ces dernières années vont dans le sens d'un renforcement du droit des victimes et d'un accès à la justice facilité pour tous.

La présente proposition a pour but de remédier à cet état de choses dans un certain nombre de situations qui peuvent être considérées comme particulièrement heurtantes en raison de leur contexte humain délicat.

La difficulté d'accès au procès pénal liée à son coût financier devient criante d'iniquité lorsque les victimes, parties civiles, sont les parents d'un enfant assassiné ou disparu.

Dans cette situation, s'ajoute à toute la problématique de la victimisation secondaire, une frustration particulière résultat du sentiment d'avoir été incapable de protéger son enfant. Cette frustration résulte également de la constatation pénible que la société elle-même, avec ses structures policières et judiciaires, n'a pas pu davantage protéger l'enfant mort ou disparu. Enfin, les parents se sentent à nouveau culpabilisés à l'idée qu'il leur est économiquement difficile, sinon impossible, de faire valoir les droits de leur enfant en justice après l'acte délictueux dont l'enfant a été victime. Ils éprouvent le sentiment que la société, déjà impliquée dans leur drame, les empêche d'exercer leurs responsabilités parentales.

La présente proposition préconise dès lors que, dans les cas où les actes poursuivis concernent la mort ou la disparition d'un enfant, le dossier pénal soit mis gratuitement à la disposition des parents lorsqu'ils se constituent partie civile.

Sans vouloir créer une hiérarchie dans l'horreur criminelle ou dans l'échelle des douleurs, il est toutefois communément admis par une grande majorité sinon par l'ensemble de la population que les crimes visant les enfants sont de ceux qui heurtent le plus la conscience sociale. En créant une possibilité d'accès gratuit au dossier pour une catégorie bien précise de victimes, nous pensons dès lors que le système proposé s'inscrit parfaitement dans cette conscience sociale. En matière de protection des mineurs, le droit pénal — qui est actuellement en pleine révision législative dans cet aspect particulier — n'envisage-t-il pas lui aussi des sanctions plus lourdes selon qu'un même fait a été commis sur une personne majeure ou sur un mineur? Cette différenciation de sanctions montre bien qu'aux yeux même du législateur, tout ce

burgerlijke partijen in vele gevallen een obstakel vormen of een echte rem zetten op de mogelijkheid van de slachtoffers om hun verdediging op correcte wijze te voeren in het aanstaande proces.

Men kan zich dan ook zorgen maken over deze toestand die haaks staat op de huidige ontwikkeling van ons strafrecht wanneer men vaststelt dat de hervormingen van het gerecht die de afgelopen jaren ingevoerd zijn, een versterking van het slachtofferrecht op het oog hebben en een vlottere toegang tot het gerecht voor iedereen.

Dit voorstel heeft tot doel die toestand te verhelpen in een aantal omstandigheden die naar ons aanvoelen bijzonder tegen de borst stuiten wegens de delicate situatie waarin slachtoffers verkeren.

De moeilijke toegang tot het strafproces samen met de hoge kostprijs wordt schrijnend onrechtvaardig wanneer de slachtoffers, als burgerlijke partij, ouders zijn van een vermoord of vermist kind.

Naast alle problemen die verbonden zijn aan de «secundaire victimisatie», leven die ouders met een bijzondere frustratie die voortkomt uit het gevoel dat men niet in staat is zijn kind te beschermen. Deze frustratie vloeit ook voort uit de pijnlijke vaststelling dat de maatschappij zelf, met haar structuren van politie en gerecht, evenmin in staat geweest is het vermoorde of vermiste kind te beschermen. Ten slotte voelen de ouders zich opnieuw schuldig bij de gedachte dat het voor hen financieel moeilijk, zo niet onmogelijk is om de rechten van hun kind te doen gelden na het misdrijf waarvan het kind het slachtoffer is geworden. Ze hebben het gevoel dat de maatschappij, die reeds betrokken is geweest bij hun drama, hen verhindert om hun ouderlijke verantwoordelijkheid te dragen.

Dit voorstel bepaalt dan ook dat voor de gevallen waarin de vervolgte feiten betrekking hebben op de dood of de verdwijning van een kind, het strafdossier gratis ter beschikking van de ouders wordt gesteld wanneer dezen zich burgerlijke partij stellen.

Zonder ook maar enige rangorde te willen opmaken in de afschuw van de misdaad of een gradatie te willen bepalen in de geleden smart, wordt toch door een grote meerderheid van de bevolking, zo niet door iedereen algemeen aanvaard, dat misdaden tegen kinderen het maatschappelijk bewustzijn het zwaarst kwetsen. Met deze mogelijkheid tot vrije toegang tot het dossier voor een welbepaalde categorie van slachtoffers menen we dan ook dat de voorgestelde regeling perfect aansluit bij dat maatschappelijk bewustzijn. Voor de bescherming van minderjarigen zijn in het strafrecht — dat op dit ogenblik voor dit bijzonder deelaspect aan een grondige herziening toe is — toch ook zwaardere straffen in het vooruitzicht gesteld naargelang een zelfde feit ten aanzien van een meerderjarige dan wel ten aanzien van een minderja-

qui touche à la personne de l'enfance présente une sensibilité toute particulière. La présente proposition s'inscrit tout à fait dans cet état d'esprit.

Le texte envisage la gratuité automatique de la mise à disposition du dossier en faveur des parents d'enfants assassinés ou disparus sans que ces parties civiles doivent justifier d'une quelconque indigence économique comme c'est normalement le cas en matière d'assistance judiciaire.

Comme il est limité à un certain nombre de cas, heureusement relativement restreints au regard de l'ensemble de la criminalité, le coût budgétaire engendré par le système d'automatisme proposé devrait rester très raisonnable.

Enfin, on notera que la gratuité proposée est envisagée tant au niveau du tribunal correctionnel que de la cour d'assises, mais toujours dans les seuls cas où il y a eu mort ou disparition d'enfants.

Jean-Pierre MALMENDIER.

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 6ter, § 4, alinéa 1er, du Code d'instruction criminelle, inséré par la loi du 12 mars 1998, est complété comme suit :

« Toutefois, lorsque le fait mis à l'instruction concerne la mort ou la disparition d'un mineur, les ayants droit de celui-ci, en leur qualité de partie civile, peuvent obtenir gratuitement copie du dossier. »

Art. 3

L'article 127, alinéa 3, du même code, remplacé par la loi du 12 mars 1998 est complété comme suit :

« Lorsque le fait mis à l'instruction concerne la mort ou la disparition d'un mineur, les ayants droit de celui-ci, en leur qualité de partie civile, peuvent obtenir gratuitement copie du dossier. »

rige gepleegd is. Dit onderscheid van straffen toont wel degelijk aan dat alles wat betrekking heeft op de persoon van het kind, voor de wetgever bijzonder gevoelig ligt. Dit voorstel sluit volkomen aan bij die gevoeligheid.

De tekst stelt voor het dossier kosteloos ter beschikking te stellen voor de ouders van vermoorde of vermiste kinderen zonder dat zij als burgerlijke partij blijken moeten geven van enige onvermogenheid, zoals normaal gezien vereist is in geval van gerechtelijke bijstand.

Aangezien alles beperkt blijft tot een aantal gevallen, die gelukkig relatief zelden voorkomen in het totaal van de gepleegde misdaden, zouden de kosten voor de begroting ten gevolge van deze kosteloze kopieën zeer redelijk blijven.

Ten slotte zij opgemerkt dat de voorgestelde kosteloosheid zowel voor de correctionele rechtbank als voor het hof van assisen geldt, maar alleen in de gevallen waar er sprake is van vermiste of vermoorde kinderen.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 6ter, § 4, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering, ingevoegd bij de wet van 12 maart 1998, wordt aangevuld als volgt :

« Wanneer het onderzochte feit betrekking heeft op de dood of de verdwijning van een minderjarige, kunnen de rechthebbenden van deze minderjarige, in hun hoedanigheid van burgerlijke partij, evenwel kosteloos een afschrift van het dossier verkrijgen. »

Art. 3

Artikel 127, derde lid, van hetzelfde wetboek, vervangen bij de wet van 12 maart 1998, wordt aangevuld als volgt :

« Wanneer het onderzochte feit betrekking heeft op de dood of de verdwijning van een minderjarige, kunnen de rechthebbenden van deze minderjarige, in hun hoedanigheid van burgerlijke partij, kosteloos een afschrift van het dossier verkrijgen. »

Art. 4

L'article 223, alinéa 2, du même code, remplacé par la loi du 19 août 1920 et modifié par la loi du 10 juillet 1967, est complété comme suit :

«Lorsque le fait incriminé concerne la mort ou la disparition d'un mineur, les ayants droit de celui-ci, en leur qualité de partie civile, peuvent obtenir gratuitement copie du dossier.»

Art. 5

L'article 305, alinéa 2, du même code, remplacé par la loi du 7 janvier 1998, est complété comme suit :

«Toutefois, lorsque le crime a entraîné la mort ou la disparition d'un mineur, le dossier est en tout état de cause délivré gratuitement aux ayants droit du mineur en leur qualité de partie civile.»

Jean-Pierre MALMENDIER.
Jeannine LEDUC.
Marie-José LALOY.
Kathy LINDEKENS.
Jacky MORAEL.
Georges DALLEMAGNE.
Paul WILLE.

Art. 4

Artikel 223, tweede lid, van hetzelfde wetboek, vervangen bij de wet van 19 augustus 1920, wordt aangevuld als volgt :

«Wanneer het ten laste gelegde feit betrekking heeft op de dood of de verdwijning van een minderjarige, kunnen de rechthebbenden van deze minderjarige, in hun hoedanigheid van burgerlijke partij, kosteloos een afschrift van het dossier verkrijgen.»

Art. 5

Artikel 305, tweede lid, van hetzelfde wetboek, vervangen bij de wet van 7 januari 1998, wordt aangevuld als volgt :

«Wanneer de misdaad de dood of de verdwijning van een minderjarige tot gevolg heeft gehad, wordt evenwel in elke stand van het geding kosteloos een afschrift van het dossier gegeven aan de rechthebbenden van de minderjarige, in hun hoedanigheid van burgerlijke partij.»